

EILA ALHO

Tutkija tarvitsee työvälineitä ja välineiden huoltoa

Tutkimus- ja kehittämistyössä yksi tärkeimmistä työkaluista on kirjoitustaito. Oikeakielisyyden lisäksi tarvitaan osamista erilaisten tekstityyppien rakentamisesta sekä kohdeyleisön ja julkaisukanavan huomioimista. Yliopistolaki velvoittaa yliopistot elisen palveluksessa olevan henkilöstön osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Lisäksi heiltä odotetaan tieteen tulosten tuomista niin sanotusti suuren yleisön ulottuville. Vaikka julkaisupaineet ja tarve kirjoittaa koko ajan kasvavat, käytännön ohjaus ja opetus tämän keskeisen työvälineen hallintaan jää useimmiten hyvin vähälle huomiolle.

Maaseudun uusi aika -lehden toimituksessa on viimeisten vuosien aikana tehty määrätietoisesti työtä lehden tieteellisen tason ja arvostuksen nostamiseksi. Työ on tuottanut myös tulosta. Käsikirjoituksia tarjotaan ilahduttavan paljon, mutta kuitenkin monessa muussakin julkaisussa, tarjottujen käsikirjoitusten taso vaihtelee suuresti. Tästä toimitustyön esiin nostamasta tarpeesta ja tutkijoiden tuskailusta erilaisten tekstien kanssa syntyi idea kirjoittajakoulutuksesta. Ensimmäisen koulutusjakson järjestelyistä vastasivat Mua- ja Kansalaisyhteiskunta -lehdet.

Kaksipäiväiselle kurssille Jyväskylään otsikolla Tutkimus- ja kehittämishankkeet julkaisuiksi ilmoitautui kaikkiaan 17 osanottajaa. Kurssin si-

sältö painottui tieteellisen artikkelin rakentamiseen. Vertaisarvioinnin ja saadun palautteen merkityksestä puhuivat sekä MUA-lehden väistynyt päätoimittaja Katriina Soini että Tampereen yliopiston Tutkijakoulun professori Pirjo Nikander. Nikander antoi omassa esityksessään varsin kattavan kuvan tiedejulkaisemisesta lähtien kirjoittajan oman kirjoittajuuden kirkastumisesta. Kansalaisyhteiskunta -lehden Susanna Hyväri patisteli kaikkia kirjoittamaan. – Kirjoittakaa, kirjoittakaa, kirjoittakaa! Kanavia on yllin kyllin, eikä saatujen tulosten ole tarkoitus jäädä pölyttymään arkistoihin, vaan palvella ympäröivää yhteiskuntaa, Hyväri kannusti. Toisena päivänä kuultiin tutkija Maarit Sirenin Itä-Suomessa tekemään kyselyyn perustuen tutkimustyöhön liittyvistä kirjoittamisen ongelmakohdista. Lisäksi esiteltiin lehden toimitusprosessi käsikirjoitusten matkasta kohti painettua tai muuten lopullista julkaisua.

Mistä on hyvä artikkeli tehty?

– Ensin tarvitaan hyvä aloitus ja hyvä lopetus, loppu tuleeikin jo omalla painollaan, kuvaili Pirjo Nikander vuosien saatossa hioitunutta kokemustaan. Tapoja on toki muitakin. Loppuraportin ja artikkelin kirjoittaminen alkaa tosiasiaa jo tutkimuksen suunnittelusta.

Kirjoittamisen pohjan luovat henkilökohtaiset

ominaisuudet ja taidot sekä käsitys itsestä kirjoittajana. Kuka tahansa voi kuitenkin oppia hyväksi kirjoittajaksi. Oppimisessa lukemisen ja kirjoittamisen tulisi kulkea käsi kädessä. Nikander kehottaa lukemaan harkitusti ja taidolla. Luettu tulisi aina pyrkiä jäsentämään ja visualisoimaan. Myöskään muistiinpanotekniikkaa ei tulisi väheksyä, sillä parhaillakin oivalluksilla on tapana unohtua. Lukemisen yhtenä tärkeänä tehtävänä on taustateorioihin tutustumisen ja suhteuttamisen sekä määritelmien, käsitteiden ja menetelmien valinnan ja perustelun lisäksi oman työn rajaus ja markkinointi osana perinnettä. Lähteiden kanssa tulisi käydä vuoropuhelua. Lähteen kirjoittajalle voi osoittaa arvostusta ja kiitoksen tehdyistä löydöistä silloinkin kun oma näkökulma asiaan on erilainen.

Kun yleisö ja julkaisukanava ovat kirkkaina mielessä jo aloitettaessa aihepiiriin tutustumista, on helpompaa pitäytyä tekstin tavoitteessa eli siinä mitä tekstillä on tarkoitus viestiä lukijoille ja mihin teksti pyrkii. Tavoitteeseen pääsemiseksi tulee tiedostaa, mitä lukijat tietävät ennakoita, mikä on heidän asenteensa ja mitä he pitävät asiassa keskeisenä. Käytännön vinkkinä kirjoittajaa vaivaavaan luovuuden puutteeseen Pirjo Nikander antoi ohjeen työn rytmin säilyttämisestä. – Kun et jaksa kirjoittaa, tee korjauksia, tarkista lähdeluettelo ja täsmennä muistiinpanoja.

Artikkelin kirjoittamisessa, kuten monessa muussakin tekstilajissa on omat toistuvat käytännöt. – Tyypillisesti artikkeli etenee yleisestä erityiseen ja siitä jälleen yleiseen, kuvailee Nikander ja piirtää käsillään ilmaan tiimalasin. Kullakin artikkelin osalla on myös oma vakiintunut tehtävänsä, jonka muistaminen helpottaa tekstin rakentamista. Samoin kullakin tieteenalalla ja julkaisukanavalla on omia vakiintuneita käytäntöjä, kuten otsikointitavat ja kielilinjaukset. Esimerkiksi monitieteisessä MUA-lehdessä pyritään käyttämään monista eri tieteenalojen asiantuntijoille itsestään selvistä vierasperäisistä käsitteistä suomenkielisiä vastineita, jotta teksti olisi myös alaa vähemmän tunnevan lukijan ymmärrettävissä. Abstraktin eli tiivistelmän tulee olla tiivis, itsenäinen, sellaisenaan ymmärrettävä teksti, joka mahtuu sille asetettuun merkkipäämäärään. Tiivistelmä ei saa luvata liikaa, mutta sen tulisi kertoa kaikki olennainen artikkelin sisällöstä

lyhyin, selkein lausein ilman toistoa.

Johdannon tehtävänä puolestaan on taustoittamisen ja motivoinnin lisäksi osoittaa tutkimuksen tarpeellisuus. Samalla johdanto rajaa mitä ja miten aihetta lähestytään juuri tässä tutkimuksessa. Tutkimus voi olla vastaväite, se voi paikata aukon, herättää kysymyksiä tai olla täydentävässä tai jatkamassa perinnettä. Epävarma kirjoittaja sortuu tässä helposti liian laajan ilmiön käsittelyyn, tyytyvä havaintojen esittelyyn ilman varsinaista ongelmaa tai ottaa liian monta tai jo puhki kaluttua ongelmaa käsiteltäväkseen. – Koko gradu ei mahdu yhteen artikkeliin, kiteyttää Nikander.

Metodiosuus kuvaa vaihe vaiheelta tutkimuksen kulun, siinä tehdyt valinnat ja valintojen perustelut. Metodien esittelyyn kuuluvat myös aineiston rajaus ja käsittelyn periaatteet. Lisäksi metodit suhteutetaan muihin jo tehtyihin tutkimuksiin. Tulokset tuovat esille tutkimuskysymyksiin liittyvät löydöt ja esittelee muun muassa aineistonkeräyksen lopputuloksen. Joskus osiossa myös kommentoidaan ja vertaillaan saatuja tuloksia muihin alussa esille otettuihin empiirisiin tutkimuksiin.

Pohdinta kokoa yhteen ja sijoittaa tulokset jälleen takaisin kenttään sekä vertailee ja arvioi niitä. Se pyrkii myös luomaan keskusteluyhteyttä muiden aihepiiriin tutkijoiden kanssa ja avaa mahdollisia tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä ongelma-kohtia sekä arvioi tutkimuksen heikkoudet ja vahvuudet. Tämä kansainvälisten julkaisujen diskussiona tunnettu osuus kertoo myös miten tutkimusta voidaan soveltaa käytäntöön tai millaisia jatkotutkimustarpeita se nostaa esille.

Selvä päämäärä ja aloitus tekstin lukuvihjeineen auttaa sekä lukija että kirjoittajaa jäsentämään tekstiä. Avoin aiheen lähestyminen osoittaa, että tutkija on tietoinen muista mahdollisista valintavaihtoehdoista. Tehdyt valinnat eivät kuitenkaan jää arvailujen varaan, vaan ne esitellään selkeästi lukijalle. – Kirjoittajan kannattaa miettiä jokaisen kappaleen pääväite ja miettiä oman argumentointinsa ja kirjoitusteknisen etenemisensä logiikka näiden kautta. Tyypillisesti keskeinen sisältö sanotaan kappaleen alussa ja sitä työestetään jatkossa, Nikander summaa.

Kirjoittajan aakkoset

Yksi kirjoittajien suurimmista virheistä on kohdeyleisön ja julkaisukanavan unohtaminen tekstin rakenteessa. Erityisesti kansainvälisissä julkaisuissa on kielen lisäksi kerrottava lukijoille, myös vertaisarvioijille ja lehden toimitukselle, nekin asiat, jotka suomalaiselle lukijalle ovat päivänselviä. Vastaavasti hätäinen tai suora käännös englannista suomeksi ei tee hyllytetystä artikkelista automaattisesti sopivaa suomenkielisiin julkaisuihin. Tämän vuoksi on aina tärkeä tutustua itse aiottuun julkaisukanavaan. Hyväkään artikkelia vääriälle foorumille tarjottuna ei julkaista. Viittauskäytäntöjen lisäksi on hyvä tutustua käytyyn ja käynnissä olevaan keskusteluun kyseisessä julkaisussa.

Kirjoittajan toinen haaste on tekstin työstäminen huolellisesti loppuun. Siitä huolimatta, että lähes kaikkia käsikirjoituksia joudutaan muokkamaan ainakin jonkin verran vertaisarvioinnin perusteella, keskeneräisiä, luonnoksenomaisia tekstejä ei tulisi tarjota julkaistavaksi. Vertaisarviointi on

useimmiten vapaaehtoista, oman toimen ohessa tehtävää työtä. Jos lehti pyytää toistuvasti arvioita tällaisista teksteistä, voi hetken päästä olla erittäin vaikea saada lukijoita ja arvionantajia paremmilleen käsikirjoituksille.

Vaivalla väännetyin työn jälkeen saatu, kovalta kuulostava palaute tekee joskus kipeää. Palautteen tarkoituksena on kuitenkin auttaa kirjoittajaa eteenpäin. Vaikka suoranaisia erimielisyyksiäkin voi ilmetä, tulisi kaikkeen annettuun palautteeseen suhtautua vakavasti. – Ja vaikka kaikkea ei tarvitse niellä sellaisenaan, tulee jokaiseen ehdotettuun korjaus- ja muutosehdotukseen vastata, Katriina Soini muistutti. Mikäli on arvioijan kanssa eri mieltä, voi oman mielipiteensä ilmaista ja säilyttää, mutta se tulee myös asiallisesti perustella.

Monella aloittelevalla ja kenties kokeneemallakin kirjoittajalla voi olla käsitys muiden kirjoittamien tekstien virheettömyydestä ja paremmuudesta omiin aikaansaannoksiin nähden. Tämä on kuitenkin harhaa. Kirjoittaminen on prosessi, jota jokainen käy läpi hieman omin pai-

Artikkelin valmistuminen vaatii keskeneräisyyden hyväksymistä

Kahden lehden yhdessä järjestämä kirjoittajatyöpaja kokosi parikymmentä akateemisesta kirjoittamisesta kiinnostunutta Jyväskylään helmikuun alussa. Osallistujat olivat monipuolisesti eri aloilta ja edustivat eri taustakoulutuksia. Kahden koulutuspäivän ohjelmaan kuului tutustuminen erilaisten tieteellisten tekstien kirjoittamiseen. Näkökulmana oli tieteellisissä aikakauslehdissä julkaiseminen. Lisäksi työstettiin osallistujien omia tekstejä tai kirjoitussuunnitelmia.

Koulutuksen päälluennon piti Tampereen yliopiston Yhteiskuntatutkimuksen instituutista dosentti ja filosofian tohtori Pirjo Nikander. Hän kertoi, mistä hyvä artikkeli koostuu ja millaisen prosessin idea käy läpi päätyessään lopulta julkaisuun. YTT Maarit Sireni avasi tutkijoiden kokemuksista onnistuneen julkaisuprosessin edellytyksistä ja kirjoittamisen haasteista. Muut puheenvuorot tulivat tapahtuman järjestäjien lehtien edustajilta ja he valottivat, miltä julkaisuprosessi näyttää lehden näkökulmasta.

notuksin. Helppoa ja heti valmista se ei kuitenkaan ole tottuneimmillekaan. Jos olisi, ei lehdissä tarvittaisi arvioijia, oikolukijoita ja ylipäätään toimistustyötä.

Artikkeleista arkeen

Tieteellisten, pisteitä tuovien artikkelien lisäksi tutkijat ja kehittäjät kirjoittavat sekä pakosta että vapaaehtoisesti myös monia muita tekstejä. Kursista saadussa palautteesta ilmeni kaipaus saada ohjausta ja vinkkejä myös näistä muun tyyppisistä kirjoitustehtävistä kunnialla selviytymiseen. Vähemmän akateemisesti painottuvan maaseutuasi-
antuntijan mielenkiinto kohdistuu usein hyvien käytänteiden löytämiseen, mikä on luonnollinen ja tärkeä tavoite kehittämistyössä. Kahden päivän mittaiseen kurssiin, jossa pyrittiin antamaan myös käytännön opastusta omien kirjoitusprojektien eteenpäinviemiseen, näitä muita tekstityyppejä ei mahtunut. Nälkä kuitenkin jäi.

Ratkaisut kirjoittamisen solmukohtiin ja ohja-

uksen puuttumiseen voivat kuitenkin löytyä yllättävän läheltä. Viereisessä työhuoneessa tuskaileva kollega tai sähköpostin etäisyydellä toimiva toinen tutkija näkee huomattavasti helpommin tekstin aukkoja ja osaa mahdollisesti johdattaa osuvilla kysymyksillä etsimään oikeita lähteitä tai ontuvan rakenteen vahvistusta. Vastavuoroisesti kollegan tekstin lukeminen auttaa hiomaan omaa tutkimustaitoa. Nikander muistutti myös erityisesti opin-
näytteissä ohjaustaidon lisäksi tarvittavasta ohjattavuustaidosta. Ohjattava voi omalla käytöksellään ja kysymyksillään yhtä hyvin kuin ohjaajakin olla rakentamassa ohjaussuhdetta.

Kun artikkeli on vihdoin työn ja tuskan kanssa saatu valmiiksi ja hyväksytty julkaistavaksi, on aika sen popularisointiin. Vaikka todellisuudessa viimeistään silloin on ryhdyttävä seuraavan artikkelin tai rahoitushakemuksen laatimiseen, hakemusten ohella voi kirjoittaa blogia, kevyemmällä otteella artikkeleita erilaisiin ammatti- ja järjestö-, miksei aikakauslehtiinkin, ja tarjota aihetta paikallisille sanomalehdille.

Päivien aikana useat kurssilaiset kokivat yllätyksiä. Muun muassa kaikkia lehtiin lähetettyjä tekstejä joudutaan muokkaamaan, koska ne eivät ole välttämättä joko kielellisesti tai sisällöllisesti sujuvia. Lisäksi aina ei välttämättä tarvitse pyrkiä artikkelin julkaisemiseen, vaan voi kirjoittaa kevyempiä, mutta silti tieteellisiä ja tarpeellisia tekstejä julkaistavaksi.

Yhteisissä keskusteluissa kävi ilmi, että on olemassa yleinen, vallitseva ongelma. Tämä ongelma on oletus siitä, että henkilön valmistuttua maisteriksi ja hänen työskennellessään esimerkiksi tiedekunnassa tutkimusprojekteissa, oletetaan hänen automaattisesti osaavan kirjoittaa artikkeli. Käytännössä harvassa oppiaineessa tätä taitoa kuitenkaan opetetaan opintojen aikana,

eivätkä kiireiset tutkijakollegat ehdi huomata taidon puuttumista. Ja harvalla uraansa aloittelevalla tutkijalla on rohkeutta tuoda esille, ettei osaa.

Tässä olisi tiedeyhteisöllä petraamisen paikka. Tulevaisuuden tutkijatoivoille kannattaa kertoa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, mitä artikkelin julkaisuprosessiin kuuluu, kannustaa julkaisemiseen sekä osoittaa, ettei siihen vaadita yli-
luonnollisia kykyjä tai -älykkyyttä. Johan alkaa julkaisuja ilmestyä, ja hyviä sellaisia!

HELI SIIRILÄ
Vaasan yliopisto, Levón-instituutti

Kun tekstityyppi ja kohdeyleisö vaihtuvat, myös kieli saa vaihtua. Suurelle yleisölle kirjoittavana tutkijakin saa olla jotakin mieltä ja kertoa, miltä havainnot tuntuivat ja miten niitä voi soveltaa. Tämä hän ei useinkaan mahdu tieteelliseen artikkeliin. Samoin artikkeleista jäävät pois rajallisen merkkimäärän vuoksi herkullisimmat tapauskuvaukset ja sattumukset, joita tutkimuksen tekemiseen tai hankkeen vaiheisiin on mahtunut. Koska kirjoittaminen on työn lisäksi myös tapa rentoutua, kirjoittaa voi ja kannattaakin erityyppisiä tekstejä. Lukemisen ohella kirjoittaminen vahvistaa tutkimustyössä tarvittavaa ajattelutaitoa ja erilaiset tekstit voivat osaltaan auttaa ilmaisutaidon kehittämistä.

Erilaisuus myös rikastuttaa. Tekstilajista toiseen siirtyminen karsii parhaimmillaan sanahelinää

omasta kirjoitustyylistä. Pirjo Nikanderin mukaan monimutkainen tapa kirjoittaa on usein merkki epäselvästä ja kiteytymättömästä ajattelusta.

Yliopistollisesta pistejähdistä riippumatta MUA-lehdessä kaivataan edelleen sekä vertaisarvioinnin läpikäyviä artikkeleja että muita kirjoituksia. Ota siis haaste vastaan ja hio omaa kirjoitustaitoasi tai näytä kyntesi ja jaa kokemuksesi muissa tyylilajeissa muillekin samojen ongelmien kanssa painiskeleville. Seuraavalla kurssilla syvennymmekin kenties juuri näihin muihin teksteihin.

tulossa

MUA-FOORUMI:

Syksyllä 2012 järjestetään yksipäiväinen, ajankohtaiseen aiheeseen paneutuva MUA-foorumi. Koska tavanomaista maaseutututkijatapaamista ei tänä vuonna järjestetä, jaetaan palkinto vuoden 2012 parhaasta maaseutugradusta MUA-foorumissa. Lisätietoja foorumin ajankohdasta ja paikasta kesän aikana osoitteesta www.mua.fi.

MUITA TULEVIA TAPAHTUMIA:

Kansainvälisen maaseutusosiologian järjestö IRSA:n KONGRESSI Portugalissa 29.7–4.8.2012. Lisätietoja: <http://irsa2012.com/event/irsa-2012/>

Euroopan maaseutusosiologian järjestön (ESRS) KESÄKOULU Mikkelissä 19.–26.8.2012. Lisätietoja: <http://www.ruralstudies.fi/esrs-2012/>